

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอน นักศึกษา และผู้ประกอบการเกี่ยวกับการพัฒนารายวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ โปรแกรมศิลปกรรม ระดับปริญญาตรีสถาบันราชภัฏ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา หนังสือ บทความและเอกสารประกอบคำบรรยายสัมมนาต่าง ๆ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียดตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบของการเรียนการสอน
2. การพัฒนาหลักสูตรและรายวิชา
3. การออกแบบนิเทศศิลป์
4. สภาพการเรียนการสอนในสาขาวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ในสถาบันอุดมศึกษา
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

องค์ประกอบของการเรียนการสอน

ทาบ (Taba, 1962) นักพัฒนาหลักสูตรได้กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรรายวิชาประกอบด้วย

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหารายวิชาและเวลาเรียน
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. การประเมินผล

นอกจากองค์ประกอบของการเรียนการสอนที่เสนอโดย Taba สุจริต เพียรชอบ (2524) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนการสอน ไว้ว่า ประกอบด้วย

1. จุดมุ่งหมาย หรือวัตถุประสงค์
ผู้สอนตั้งใจจะให้อะไร เกิดขึ้นกับผู้เรียน ถ้าตั้งใจจุดมุ่งหมายไว้อย่างกว้าง ๆ

เรียกว่าจุดมุ่งหมาย แต่ถ้าวัดจุดมุ่งหมายที่บ่งชี้เฉพาะลงไป เรียกว่า วัตถุประสงค์

2. การจัดเนื้อหาวิชาและประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนจะต้องวางแผนจัดลำดับเนื้อหาให้เป็นหมวดหมู่และเรียงลำดับก่อนหลังว่าจะสอนอะไรบ้าง

3. การเลือกวิธีสอน

ผู้สอนจะจัดการเรียนการสอนอย่างไร จึงจะมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิธีสอนว่าจะสอนโดยวิธีใด

4. การวัดและประเมินผล

ผู้สอนจะมีวิธีการอย่างไรจึงจะรู้ว่าสิ่งที่คาดหวังหรือมุ่งหมายไว้ได้เกิดกับผู้เรียนแล้ว ส่วนนี้คือการวัดและประเมินผล

ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ (2528) ได้เสนอ กิจกรรมในการดำเนินการเรียนการสอนว่าควรประกอบด้วยหลัก 4 ขั้นตอนคือ

1. กำหนดจุดมุ่งหมายในการสอน
2. คัดเลือกเนื้อหาวิชา
3. กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. การประเมินผล

จากการศึกษาองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ ของผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวข้างต้น มีความสอดคล้องกันคือ การกำหนดจุดประสงค์ การเลือกเนื้อหาวิชา-วิชาการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การกำหนดจุดประสงค์

จุดประสงค์ในการสอนจะเป็นแนวทางในการจัดเตรียมประสบการณ์ หรือกิจกรรม ยิ่งจุดประสงค์นั้นมีลักษณะเฉพาะเจาะจงเท่าใด ก็ยิ่งจะเป็นแนวทางในการเตรียมกิจกรรม อุปกรณ์และแหล่งวิทยาการอื่น ๆ ได้มากเท่านั้น การเขียนวัตถุประสงค์ในการสอนนั้นควรจะเขียนทั้งวัตถุประสงค์หลัก (ทั่วไปหรือกว้าง) และวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมควบคู่กันไป จะทำให้ผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนคิดกิจกรรมได้กว้างขวางและตรงจุดได้มากกว่า

1. วัตถุประสงค์แบบทั่วไป หรือแบบกว้าง (General Objectives หรือ Broad Objectives)

การเขียนวัตถุประสงค์แบบกว้างหรือทั่วไป วัตถุประสงค์ทั่วไป เป็นวัตถุประสงค์การสอนที่กล่าวถึงความคาดหวังที่มีต่อผู้เรียนในการสอนเรื่องหนึ่ง ความคาดหวังนั้นกล่าวไว้อย่างกว้าง ๆ มิได้แสดงพฤติกรรมที่ชัดเจนของผู้เรียน วัตถุประสงค์ทั่วไปนี้เป็นหลักการเรียนการสอน มักจะเกิดขึ้นในใจของผู้สอนก่อนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ในการเขียนวัตถุประสงค์ทั่วไป เราจะกล่าวว่า เรามุ่งให้ผู้เรียนรู้อะไร รู้จักอะไร เข้าใจอะไร นำสิ่งใดไปใช้ที่ไหน เมื่อไหร่ วิเคราะห์อะไรได้ มีทัศนคติที่ดีในเรื่องใด มีความซาบซึ้งในเรื่องใด เกิดความรู้สึกอย่างไร มีทักษะในเรื่องใด

2. วัตถุประสงค์แบบเฉพาะ หรือ แคบ หรือเชิงพฤติกรรม (Specific Objectives หรือ Narrow Objectives หรือ Behavioral Objectives)

ฮันนาและไมเคิลลิส (Hanna and Michelist 1977 : 21-22) ได้กล่าวเน้นถึงบทบาทของจุดประสงค์ในการสอนว่า จุดประสงค์ในการสอน (Instructional Objectives) เป็นการกล่าวอย่างเฉพาะเจาะจงถึงผลที่ต้องการได้รับจากการสอน ซึ่งมักจะออกมาในรูป พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับเป้าประสงค์ใหญ่ มีประโยชน์ในการวางแผนการสอนและการประเมินผลโดยเฉพาะ ซึ่งเราเรียกจุดประสงค์ดังกล่าวว่า จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objectives หรือ Performance Objectives)

การเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม มักได้มาจากการคิดถึงวัตถุประสงค์ทั่วไปแบบข้างบนก่อน ว่าเราต้องการให้ผู้เรียน รู้ รู้จัก เข้าใจในสิ่งใด แล้วคิดต่อเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมว่า ผู้เรียนจะต้องแสดงพฤติกรรมเช่นไรจึงแสดงว่า เขารู้ รู้จัก หรือเข้าใจในสิ่งนั้น คำกริยาที่ใช้นั้นประโยควัตถุประสงค์แบบนี้ จะเป็นคำกริยาที่เฉพาะเจาะจง แสดงพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ วัดได้

2. การกำหนดเนื้อหารายวิชา

กานเย และบริก (Gagne and Briggs 1974 : 53) ให้ความหมายว่า เนื้อหารายวิชาหมายถึงสาระการเรียนรู้และประสบการณ์ในการเรียนรู้ เนื้อหารายวิชาที่จะช่วย

ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ แบ่งออกได้เป็นหลายลักษณะ เช่น 1) ข้อมูลที่เป็นความรู้
2) เจตคติ 3) ทักษะ

สังัด อุทรานันท์ (2520 : 5) ได้ให้ความเห็นว่า ความหมายของเนื้อหาราย
วิชาในทางจิตวิทยาการเรียนรู้ จะคิดว่าเนื้อหาสาระของวิชาเป็นเสมือนอุปสรรคที่ขวางกั้นระหว่าง
แรงจูงใจของผู้เรียนกับจุดหมายปลายทาง ซึ่งนักจิตวิทยาการเรียนรู้ถือว่าอุปสรรคเป็นองค์ประกอบ
สำคัญที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งนี้เนื่องจากว่า ถ้าไม่มีปัญหาหรืออุปสรรคมาขวางกั้นระหว่าง
ผู้เรียนกับจุดหมายนั้นจะไปถึงได้โดยอาศัยประสบการณ์เดิม ในลักษณะเช่นนี้การเรียนรู้ก็จะไม่
เกิดขึ้นเลย

เสริมศรี ไชยสร (2528) กล่าวว่า การกำหนดเนื้อหาวิชาที่สอนต้องเป็นสิ่งที่อยู่
ในวิสัยที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ ไม่ยากเกินไป ต้องสอดคล้องกับความต้องการ ความมุ่งหวังของ
สังคม และต้องมีหลักการตามวิชาความรู้ที่มีอยู่ในโลก ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรระดับใด ประถม มัธยม
หรืออุดมศึกษา เราไม่ควรตัดสินใจว่าเนื้อหาเรื่องนี้ควรอยู่ในหลักสูตร เพราะว่าได้อยู่ในหลักสูตร
ตลอดมา เราควรต้องตรวจทาน ประเมินอยู่เสมอ เพื่อจะได้จัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับจุดหมายที่
ได้ตั้งไว้ ผู้กำหนดเนื้อหาต้องพิจารณาถึง

1. ขอบข่ายของเนื้อหาวิชา (scope) มีอะไรบ้างที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ ควรเน้นที่จุดใด
ซึ่งต้องพิจารณาจากหลายสิ่ง เช่น

- 1.1 คุณค่าของเนื้อหานั้น ซึ่งเป็นผลของการพิจารณาวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และ
การพิจารณาสถานภาพสังคมอีกทีหนึ่ง
- 1.2 ความรู้เกี่ยวกับตัวเด็ก และความสามารถของเด็ก
- 1.3 เนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกัน
- 1.4 ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมาช่วยกันคิดในเรื่องความสำคัญ ก่อนหลังของ
เนื้อหา
- 1.5 การวิจัยและการทดลอง
- 1.6 โอกาสในการนำเนื้อหาไปใช้ในชีวิตประจำวัน
- 1.7 ความพอเพียงของบุคลากร สถานที่

2. ลำดับตอนของเนื้อหา (Sequence) ควรพิจารณาจากสภาพแวดล้อม ความเป็นเหตุเป็นผล ความยากง่าย ความเป็นรูปธรรม นามธรรม ความสนใจของผู้เรียน เพื่อพิจารณาสิ่งเหล่านี้แล้วจึงตัดสินใจว่าจะสอนอะไรก่อนหลัง

3. ระยะเวลา (Duration) เนื้อหาเหล่านั้นควรจะใช้เวลาเรียนนานเท่าใด เนื้อหาสำหรับเรื่องหนึ่ง ๆ จะต้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ต้องครอบคลุมประสบการณ์ ความคิดรวบยอด ทักษะ ค่านิยม และควรเลือกให้สัมพันธ์กับชีวิตและสังคมให้มากที่สุด

โพสเนอร์ และ รูดนิสกี (Posner and Rudnisky, 1978) ได้เสนอหลักการที่จะพัฒนาเนื้อหาวิชาให้มีประสิทธิภาพสมบูรณ์แบบว่า ควรจะจัดเตรียมเนื้อหาวิชา ให้สอดคล้องกับสิ่งสำคัญ 3 ประการคือ

1. ผู้เรียน (Learners) เป็นสิ่งสำคัญประการแรกที่จะต้องคำนึงถึงในการพัฒนาปรับปรุงเนื้อหาวิชาให้มีประสิทธิภาพ ควรคำนึงถึงการแสดงออกและทัศนคติของผู้เรียนว่าอะไรเป็นสิ่งที่ผู้เรียนชอบและสนใจ และอะไรเป็นสิ่งที่ผู้เรียนคิดว่าจำเป็นสำหรับเขา ซึ่งสมิธ-สแตนเลย์ และชอร์ (Smith Stanley and Shores 1957) ได้จำแนกทัศนคติทางการศึกษาของผู้เรียนออกเป็น 2 ประการคือ ประการแรกเน้นเกี่ยวกับการศึกษา ซึ่งเป็นการเตรียมผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จสูงสุดในเรื่องการรับใช้สังคมและมีความเป็นอยู่ดี ประการที่สอง สนองความจำเป็นและความสนใจของผู้เรียนในแง่ของการพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่สมบูรณ์แบบ คุณค่า 2 ประการนี้ถือว่าเป็นเหตุผลสำคัญสำหรับครูที่จะนำไปใช้ตั้งวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่แตกต่างกัน

2. วิชา (Subject) มีสิ่งที่ควรคำนึงถึงคือ การกำหนดหัวข้อสำคัญที่ควรศึกษาเป็นพิเศษและรวมไปถึงการกำหนดแบบฝึกหัด กำหนดหัวข้อสำหรับการฝึกปฏิบัติที่จำเป็นเพื่อให้ได้เนื้อหาวิชาอันเหมาะสมที่สามารถทำให้ผู้เรียนบรรลุถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ที่พึงประสงค์

ที่ว่า "ควรเสาะหาองค์ประกอบของวิชาที่สามารถให้การศึกษาแก่ผู้เรียนจนทำให้ผู้เรียนกลายเป็นผู้ที่มีความรู้ได้อย่างถ่องแท้ในวิชานั้น นั้นหมายถึง ควรคำนึงถึงคุณค่าของเนื้อหาวิชาวิชานั้นเอง

3. สังคม (Society) การจัดเตรียมในเรื่องอาชีพ สภาพสังคมทั้งในปัจจุบัน และอนาคต เพราะการศึกษาจะทำหน้าที่จัดเตรียมกำลังคน ให้เป็นผู้มีทักษะที่มีความจำเป็นสำหรับ

สังคมและนำไปประกอบอาชีพได้อย่างประสบความสำเร็จ อีกทั้งสามารถปรับตัวให้เข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมแวดล้อม เนื้อหารายวิชาในสายวิชาชีพต้องพิจารณาถึงงานและอาชีพที่ตรงกับความต้องการ และสนองตามจุดมุ่งหมายในชีวิตของผู้เรียน และสัมพันธ์กับสภาพความต้องการของสังคม ทั้งในปัจจุบันและอนาคตโดยมุ่งผลิตกำลังคนให้เป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติเพียบพร้อม

3. การจัดการเรียนการสอน

ไทเลอร์ (Tyler, 1971) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือการจัดประสบการณ์เรียนรู้ไว้ว่า "ประสบการณ์การเรียนรู้" หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและเงื่อนไขภายนอกสิ่งแวดล้อม (เนื้อหาสาระหรือสิ่งที่จะเรียนรู้ตัวเอง) ที่เขาพอจะตอบสนองได้ การเรียนรู้จึงเกิดขึ้นโดยผ่านทาง การกระทำของผู้เรียน เขาเรียนรู้จากสิ่งที่กระทำไม่ใช่สิ่งที่ครูเป็นผู้กระทำ ดังนั้น จึงพอจะกล่าวได้ว่าประสบการณ์เป็นผลรวมของเนื้อหากับการกระทำของผู้เรียน

หลักทั่วไปในการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ตามแนวคิดของไทเลอร์ (Tyler) มีดังนี้

1. เพื่อที่จะสนองจุดหมายที่กำหนดไว้ นักเรียนจะต้องมีประสบการณ์ที่เอื้อต่อการแสดงชนิดของพฤติกรรมที่จุดหมายได้วางแนวเอาไว้ นั่นคือ ถ้าจุดหมายกำหนดไว้ว่า เพื่อพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหา จุดหมายนี้จะไม่สามารถบรรลุได้จนกว่าประสบการณ์การเรียนรู้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แก้ปัญหาจริง ๆ ถ้าจุดหมายกล่าวว่า เพื่อพัฒนาความสนใจในการอ่านหนังสืออย่างกว้างขวาง จุดหมายนี้จะบรรลุได้ก็ต่อเมื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้อ่านหนังสือต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและเป็นที่น่าพอใจอย่างจริงจัง

แต่เนื่องจากความสมบูรณ์ของจุดหมายมิได้อยู่ที่ข้อความที่กำหนดพฤติกรรมแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีข้อความที่กำหนดเนื้อหาไว้ด้วย ดังนั้นจึงเป็นความจริงที่ว่า ประสบการณ์การเรียนรู้จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนกระทำกับเนื้อหานั้น ๆ ด้วย เช่น ถ้าจุดหมายกำหนดให้รู้จักแก้ปัญหาสุขภาพได้ ก็จะต้องเปิดโอกาสให้เขาได้แก้ปัญหาสุขภาพจริง ๆ มิใช่ปัญหาในเรื่องอื่น อันนี้จึงเป็นหลักการพื้นฐานที่มีประโยชน์ต่อการเลือกเนื้อหา และประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อสนองจุดหมายต่าง ๆ ที่วางไว้

2. หลักการทั่วไปประการที่สอง ก็คือว่า ประสบการณ์การเรียนรู้จะต้องเป็นไปในลักษณะที่ว่า นักเรียนเกิดความพอใจจากการกระทำกิจกรรมที่กำหนดไว้ในจุดหมาย ในกรณีของประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาสุขภาพนั้น จุดสำคัญอยู่ที่ว่าประสบการณ์ไม่เพียงแต่เปิดโอกาสให้เขาได้แก้ปัญหาทางสุขภาพเท่านั้น แต่การแก้ปัญหาเหล่านี้สำเร็จลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความพอใจให้แก่เขาด้วย ถ้าประสบการณ์ไม่เป็นที่น่าพอใจ การเรียนรู้ที่พึงปรารถนาก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ และอาจจะทำให้เกิดสิ่งที่ตรงกันข้ามกับจุดหมายก็ได้ ข้อเท็จจริงจะมีผลเช่นเดียวกัน ในกรณีของประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างความสนใจในการอ่าน กล่าวคือ นักเรียนไม่เพียงแต่มีเรือกาสาให้อ่านหนังสืออย่างมากมายเท่านั้น แต่จะต้องได้รับความพอใจจากพฤติกรรมการอ่านของเขาด้วย

3. หลักการทั่วไปประการที่สามเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้ก็คือว่า ปฏิกริยาตอบสนองที่พึงปรารถนาจากประสบการณ์จะต้องอยู่ภายในขอบเขตของความเป็นไปได้ (Range of Possibility) ของผู้เรียน หมายความว่าประสบการณ์นั้น ๆ จะต้องเหมาะสมกับความสามารถในขณะนั้นความพร้อมและอื่น ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ "ครูต้องเริ่มจากจุดที่นักเรียนพร้อม" ถ้าประสบการณ์การเรียนรู้เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสิ่งที่นักเรียนยังไม่สามารถทำได้ก็จะเกิดความล้มเหลวขึ้นทันที ครูจึงจำเป็นต้องทราบข้อมูลในด้านต่าง ๆ ของนักเรียนอย่างเพียงพอ เช่น ความสามารถ ภูมิหลังความพร้อมทางใจ เพื่อให้แน่ใจว่าพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นมีความเป็นไปได้

4. หลักการทั่วไปประการที่สี่ก็คือว่า มีประสบการณ์เฉพาะอย่างอยู่เป็นจำนวนมากที่สามารถนำมาใช้ให้บรรลุจุดหมายทางการศึกษาอันเดียวกัน トラบาติที่ประสบการณ์ทางการศึกษาตรงตามเกณฑ์ของการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ มันก็จะมีประโยชน์ในการทำให้บรรลุจุดหมายที่วางไว้ มันอาจจะมึประสบการณ์จำนวนมากที่คิดว่าจะสนองจุดหมายที่วางไว้ และเกิดผลเช่นนั้นจริง ดังนั้น ครูและโรงเรียนจึงต้องพัฒนาประสบการณ์ทางการศึกษาไว้เป็นจำนวนมาก เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน แต่มีการเลือกประสบการณ์ให้เหมาะสมกับความสนใจของนักเรียน และครูจึงไม่จำเป็นต้องกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้ในลักษณะที่เจาะจงและจำกัด

5. หลักการที่ห้าก็คือว่า ประสบการณ์การเรียนรู้อันเดียวกันอาจจะสนองจุดหมายได้หลายจุด เช่น ในขณะที่นักเรียนกำลังแก้ปัญหาในเรื่องสุขภาพ เขายังได้รับข้อมูลบางอันในสาขา

สุขภาพอีกด้วย เขาอาจจะพัฒนาเจตคติบางประการต่อความสำคัญของวิธีการทางสุขภาพสาธารณะ นักเรียนอาจจะพัฒนาความสนใจหรือความไม่ชอบต่องานในสาขานี้ จึงดูเหมือนว่าทุก ๆ ประสบการณ์มักจะสนองตอบจุดหมายการเรียนรู้มากกว่าหนึ่งจุดหมาย ในแง่บวกถือได้ว่าเราได้เปรียบมากเพราะประหยัดเวลา

จักร ศิริพานิช (2530) ให้แนวคิดในการจัดการเรียนการสอนว่า ผู้สอนควรสอนให้ผู้เรียนเป็นนักคิดมากกว่าที่จะสอนให้ เป็นนักลอกเลียนแบบ ในการดำเนินการเรียนการสอน ต้องคำนึงถึงจุดประสงค์ของการเรียนรู้ เนื้อหาสาระ ความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นให้ผู้เรียนคิด เป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นหลัก

วีระ ตันตระกูล (2526) ให้ความเห็นว่ สิ่งที่ควรคำนึงถึงในการดำเนินการเรียน การสอน การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีดังนี้

1. กระบวนการเรียนการสอน มีความสำคัญพอ ๆ กับเนื้อหา
2. ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ ครูเป็นผู้คอยแนะนำ
3. นักเรียนค้นคว้าหาข้อความรู้สรุป และตัดสินใจเอง ซึ่งมีข้อพิสูจน์ได้ว่าการให้ ผู้เรียนค้นหาคำตอบเอง เป็นการเรียนรู้ที่ได้ผลยั่งยืนกว่า แต่ก็มีความรู้ึ้ออีกหลายอย่างที่ยังหาข้อสรุปไม่ได้ เพราะคำตอบจะขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ หาเหตุผลต่าง ๆ แล้วจึงให้ผู้เรียนสรุปเพื่อหา คำตอบที่ดีที่สุด
4. ปฏิบัติควบคู่ไปกับทฤษฎี โดยคำนึงถึงความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพของ ท้องถิ่น
5. ใช้วิธีสอนหลาย ๆ อย่าง ตามความเหมาะสม เช่น บรรยาย อภิปราย ถาม ตอบ บทบาทสมมุติ แบ่งกลุ่มแก้ปัญหา ศึกษาเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม ค้นคว้าศึกษานอกสถานที่ รายงาน ใ้ดูว่าที่ เสนอละคร ทดลองสาธิต จัดนิทรรศการ ประกวดแข่งขัน จัดบันทึก อ่าน วิเคราะห์ ทัศนศึกษา ใช้อุปกรณ์โสตทัศนวัสดุ รวมพลังสมอง (ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ)
6. เน้นกระบวนการกลุ่ม ให้ร่วมกันคิด ร่วมกันเขียน ร่วมกันทำ ร่วมกันแก้ปัญหา และร่วมกันรับผลที่เกิดขึ้น

4. การประเมินผล

การประเมินผลเป็นการกระทำเพื่อที่จะให้รู้ว่าการสอน ได้บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่ตั้งไว้หรือไม่ โดยปกติการประเมินผลจะใช้แบบทดสอบ และเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อวัดความรู้อาทิ ทักษะและทัศนคติของผู้เรียน คินเลอร์ และคณะ การประเมินผลมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 ประการ คือ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2525)

1. เพื่อบ่งชี้ว่าผู้เรียนมีทักษะและความรู้ที่สำคัญพอเพียงหรือไม่
2. เพื่อวินิจฉัยจุดเด่นและจุดด้อยของผู้เรียน โดยสังเกตจากกระสวยของสัมฤทธิ์-ผลที่แสดงออกมาให้เห็น
3. เพื่อบ่งชี้ถึงระดับสัมฤทธิ์ผลของนิสิตแต่ละคน
สำหรับในบทบาทและหน้าที่ของผู้สอนนั้น จะเกี่ยวข้องกับการประเมินผลผู้เรียนอยู่ 2 ลักษณะคือ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2525)

ก. การประเมินผลความก้าวหน้า (Formative Evaluation) หมายถึง การประเมินผลระหว่างภาคเรียน หรือการประเมินผลระหว่างการสอนยังดำเนินอยู่ เพื่อมุ่งตัดสินคุณค่าเบื้องต้นของการสอนหรือการเรียน อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง หรือปรับปรุงวิธีสอนเพื่อก่อให้เกิดผลดียิ่งขึ้น ตัวอย่างการประเมินผลความก้าวหน้า ได้แก่ การสอบย่อยประจำหน่วย บทเรียน หรือการสอบกลางภาคเรียน ที่มุ่งให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้เรียน เพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง ตลอดจนให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้สอนเพื่อปรับปรุงวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ข. การประเมินผลรวม (Summative evaluation) หมายถึง การตัดสินคุณค่าหรือระดับสัมฤทธิ์ผลสะสมของผู้เรียน หลังจากการสอนได้สิ้นสุดลง ตัวอย่างเช่น การสอบไล่ประจำภาคเรียน โดยมุ่งเป็นข้อมูลเพื่อจัดอันดับคะแนนของผู้เรียน หรือดัชนีชี้ระดับสัมฤทธิ์ผลสะสมในวิชาใดวิชาหนึ่งของผู้เรียน

อย่างไรก็ตาม การวางแผนเพื่อประเมินผลการเรียนของผู้เรียน ผู้สอนจะต้องพิจารณาว่า จะประเมินผลรวมอย่างเดียว หรือจะประเมินผลแบบก้าวหน้าควบคู่กันไปและจะใช้วิธีการใดบ้าง เช่น

1. การสอบ (สอบย่อย สอบกลางภาค สอบปลายภาค ฯลฯ)
2. ผลงาน (รายงาน โครงการงาน ภาพวาด ภาพปั้น ฯลฯ)
3. ความก้าวหน้าส่วนตัว (รายงานปากเปล่า การอภิปราย การมีส่วนร่วม
พฤติกรรมกรรมการแสดงออกต่าง ๆ ฯลฯ)
4. ความสนใจ ความสม่ำเสมอ (การเข้าชั้นเรียน ขวนขวายหาความรู้)
5. อื่น ๆ

การจะใช้วิธีการแต่ละอย่าง หรือใช้รวมกัน จะแบ่งคะแนนมากน้อยเท่าไร
สัดส่วนของคะแนนเป็นอย่างไร ผู้สอนน่าจะได้พิจารณากำหนดร่วมกับผู้เรียนโดยอาศัยจุดมุ่งหมาย
และลักษณะเนื้อหาเป็นหลัก (ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน, 2526)

การพัฒนาหลักสูตรและรายวิชา

การเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาให้สอดคล้องกับความ
เปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคมอยู่เสมอ โดยขอบเขตของการพัฒนา ควรเริ่มต้นที่การ
สอนเน้นหลักสำคัญก่อน ซึ่งกิจกรรมแรกของการสอนก็คือ การพัฒนารายวิชา (Course develop-
ment) เนื่องจากการพัฒนารายวิชา หมายถึง กิจกรรมในการคิดและทำของผู้สอน ก่อนที่จะเริ่ม
ดำเนินการสอนวิชาใดวิชาหนึ่ง ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนวคิดของสังต์ อุทรานันท์
(2532) มาเป็นหลักการพื้นฐาน ดังนี้

สังต์ อุทรานันท์ (2532 : 173) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรจะต้องประกอบด้วย
ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น ๆ มาเป็นที่ปรึกษาในการพัฒนาซึ่งจะทำให้หลักสูตรที่พัฒนา มีความ
เหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งมีวิธีการดำเนินการได้หลาย ๆ ลักษณะดังนี้

1. การใช้ความคิดเห็นพิจารณาตัดสิน (Judgemental Procedure) ซึ่งทำได้โดย
ให้ผู้ที่มีส่วนร่วมทำงานได้ใช้ความคิดเห็นของตนเองมาอภิปราย เพื่อตัดสินว่าสมควรเอาเนื้อหา
สาระใดมาบรรจุไว้ในหลักสูตร การดำเนินงานจะเริ่มต้นจากการพิจารณาจากจุดมุ่งหมายของ
หลักสูตรก่อนว่าการที่จะบรรจุจุดมุ่งหมายนั้น ๆ สมควรเอาเนื้อหาสาระใดมาสอน ถ้าหากมีเนื้อหา
สาระที่มีความสำคัญมีให้เลือกหลายอย่าง คณะพัฒนาหลักสูตรก็ต้องวิเคราะห์ดูว่าตามสถานการณ์

โดยทั่วไปในขณะนั้นว่าเนื้อหาสาระใดสมควรจะเลือกมาบรรจุไว้ในหลักสูตร โดยอาศัยเกณฑ์ในการเลือกตั้งที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

2. การใช้ความคิดเห็นส่วนรวม (Cobsensual Procedure) โดยการรวบรวมความคิดเห็นจากบุคคลต่าง ๆ หลายอาชีพ การดำเนินการเลือกเนื้อหาสาระโดยวิธีนี้จำเป็นต้องกำหนดตัวบุคคลให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงความรู้ความสามารถรวมทั้งความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่บุคคลนั้น ๆ มีด้วย เมื่อได้ผู้เชี่ยวชาญครบตามที่กำหนดไว้แล้ว ก็ดำเนินการรวบรวมความคิดเห็นซึ่งอาจจะกระทำได้โดยการใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์ อภิปราย กลุ่มย่อย การประชุมระดมความคิดเห็น หรือการใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) เป็นต้น

3. การวิเคราะห์ (Analytical Procedure) ทำได้โดยการทำการวิเคราะห์กิจกรรม ผลการปฏิบัติงานและข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงหรือความรู้ ตลอดจนข้อคิดเห็นของบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญที่ปรากฏในเอกสารต่าง ๆ การวิเคราะห์ข้อมูลนอกจากจะกระทำการวิเคราะห์จากข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงด้วยก็ได้

4. การทดลอง (Experimental Procedure) ได้โดยการทดลองในภาคสนาม (Field Experiment) ก็ได้ โดยการนำเนื้อหาสาระที่ต้องการจะบรรจุไว้ในหลักสูตรไปทำการทดลองใช้ในสถานการณ์จริงภายในขอบเขตจำกัด เมื่อสิ่งไหนได้ผลดีก็นำมากำหนดไว้ในหลักสูตรต่อไป การเลือกเนื้อหาสาระโดยวิธีการทดลองนี้จำเป็นต้องดำเนินการตามกระบวนการวิจัยโดยรัดกุมด้วย ถึงแม้วิธีการเลือกเนื้อหาสาระโดยวิธีการทดลองจะเป็นวิธีที่ดี แต่ก็จำเป็นต้องใช้เวลาและทรัพยากรต่าง ๆ เป็นอย่างมาก ดังนั้นโดยทั่วไปจึงมักไม่ค่อยนำวิธีการนี้มาใช้บ่อยนัก

นอกจากนี้ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2527) กล่าวถึงปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตรในปัจจุบัน ไว้ดังนี้

1. การแสวงหาวิธีการที่สามารถนำความต่อเนื่องของโครงสร้างความรู้แต่ละสาขาที่นำมาเสนอการจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองตามความต้องการ และความสนใจของผู้เรียนที่ไม่ได้มุ่งเน้นการเรียนรู้อย่างเดียว

2. การนำแนวคิดเกี่ยวกับบูรณาการทางการเรียนและความรู้มาใช้เกี่ยวกับการพัฒนา

หลักสูตรและการสอน ต้องการจะลดการเรียนรู้แต่ละวิชาที่เจาะลึกและมีความเฉพาะที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม

3. รายวิชาต่าง ๆ ที่เราพบอยู่ส่วนมากในโรงเรียนมาจัดการเรียนการสอนเป็นวิชา ๆ เช่น การอ่าน การเขียน คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น บรรดาสาระของความรู้ต่าง ๆ ที่โรงเรียนมาสอนนั้น ส่วนมากจะเป็นความคาดหวังของนักวิชาการเพียงฝ่ายเดียว

4. ความพยายามที่จะหาจุดนัดพบของความต้องการ ความสนใจ ความสามารถของผู้เรียนกับความคาดหวังของนักวิชาการในเนื้อหาสาระที่นำเสนอให้ผู้เรียน เพราะเนื้อหาสาระวิชาในปัจจุบันที่บรรจุอยู่ในหลักสูตรส่วนมากจะเป็นแนวคิดของนักวิชาการที่มักจะสวนทางกับผู้เรียน โดยขาดความสัมพันธ์กับสิ่งที่คาดหวังของผู้เรียน

จากการศึกษาทางด้านการเรียนการสอนทางศิลปศึกษา ได้พบว่าเป้าหมายในการจัดการศึกษา ควรเน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนไปในทางการเรียนรู้ (พุทธิพิสัย) พฤติกรรมด้านความรู้สึกรู้สึก (จิตพิสัย) และพฤติกรรมทางด้านทักษะ (ทักษะพิสัย) ซึ่งบลูม (Bloom, 1956), ได้จำแนกพฤติกรรมต่าง ๆ ไว้ดังนี้คือ

1. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) คือ กลุ่มความรู้ เป็นความรู้เฉพาะ ความรู้เกี่ยวกับแนวทางและหลักการโดยมีขั้นตอน การเรียนรู้คือ

1.1 ความรู้

1.2 ความเข้าใจ

1.3 การนำไปใช้ (ประยุกต์)

1.4 การวิเคราะห์

1.5 การสังเคราะห์

1.6 การประเมินค่า

2. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านจิตพิสัย (Affective Domain) คือกลุ่มของความรู้สึก ความตั้งใจเรียนรู้ การตอบสนองและให้คุณค่าแก่การเรียนรู้

3. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) คือ

การเปลี่ยนแปลงในรูปของปฏิบัติการโต้ตอบทางประสาทสัมผัสทั้งห้า การสื่อสารสมรรถภาพและ การเคลื่อนไหวของร่างกาย

ไอส์เนอร์ (Eisner, 1972) นักวิชาการทางศิลปศึกษากล่าวถึงการเรียนการสอนทาง ศิลปะว่า ให้ความสำคัญของการเรียนรู้ 3 ด้านคือ

1. ความชำนาญทางเทคนิคที่ปรากฏอยู่ในผลงาน ได้แก่ ความสามารถในการใช้และ ควบคุมอุปกรณ์ว่าผู้เรียนสามารถควบคุมอุปกรณ์เหล่านี้ได้มากน้อยแค่ไหน
2. สุนทรียภาพและลักษณะการแสดงออกของผลงาน ได้แก่ ความสามารถในการจัด รูปทรงในผลงานการแสดงออก รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างเทคนิคและสุนทรียภาพที่ปรากฏ
3. จินตนาการและการสร้างสรรค์ในผลงาน ได้แก่ การประเมินระดับของความคิด สร้างสรรค์ และจินตนาการที่ปรากฏ ความเฉลียวฉลาด ความแปลกใหม่ และความรู้สึก

จากแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารายวิชา ผู้วิจัยได้นำมาเป็นพื้นฐานของแนวทางการพัฒนา รายวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ โปรแกรมศิลปกรรม ระดับปริญญาตรี สถาบันราชภัฏในด้านวัตถุประสงค์, เนื้อหารายวิชา การจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล (Taba (1962), Tyler (1971), สุจริต เพียรชอบ (2524) และไพฑูริย์ สีนลรัตน์ (2526)

การออกแบบนิเทศศิลป์

การเรียนการสอนในทางออกแบบนิเทศศิลป์โดยตรง เกร็กก์ เบอริแมน (Gregg Berryman, 1984) กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของศาสตร์ทางด้านนี้ว่า เป็นการออกแบบเกี่ยวกับ ข่าวสารที่รับรู้ได้ด้วยการอ่านและเกี่ยวข้องกับที่มีผลต่อผู้อ่าน นักออกแบบนิเทศศิลป์จะพยายามทำให้ ประชาชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายมีการตอบสนองในทางที่ดีต่อข่าวสารที่ได้รับมากที่สุด นักออกแบบ นิเทศศิลป์ต้องมีความรู้เรื่องของตัวอักษร สัญลักษณ์ ภาพประกอบ และการถ่ายภาพ เพื่อที่จะ ถ่ายทอดให้เป็นงานที่มองเห็นได้ โดยนำเทคนิคต่าง ๆ เหล่านี้มารวมกัน เขาอาจทำงานให้กับ บริษัท หน่วยงานหรือสถาบันโดยตรง พยายามทำให้การสื่อสารทางสายตาสอดคล้องตามหน้าที่ของสิ่ง นั้น ๆ ทั้งยังต้องให้มีความงาม ความเหมาะสม ง่าย และประหยัด

นอกจากนั้น นักออกแบบนิเทศศิลป์ ต่างกับศิลปิน เพราะศิลปินทำงานเพื่อผู้ดูเพียง

คนเดียวเท่านั้น คือตัวศิลปินเอง แต่นักออกแบบนิเทศศิลป์ต้องทำงานเพื่อผู้ดูเป็นจำนวนมาก ซึ่งบางทีอาจจะ เป็นล้านคน ทั้งศิลปินและนักออกแบบต่างก็ทำงานเกี่ยวกับการแก้ปัญหาทางการมอง ศิลปินทำหัตถ์ตนเองพอใจ ในขณะที่นักออกแบบต้องทำให้กลุ่มคนจำนวนมาก ให้ความสนใจเหตุการณ์ เข้าใจสัญลักษณ์ หรือการโฆษณา

เพราะฉะนั้นการเรียนการสอนทางการออกแบบนิเทศศิลป์ จึงมีธรรมชาติของการเรียน ที่เกี่ยวข้องกับการมอง จิตใจและความรู้สึก และตอบสนองความต้องการทางด้านประโยชน์ใช้สอย เป็นหลัก เพื่อผลทางการค้า การให้ข่าวสาร ความรู้ มีกระบวนการซึ่งแตกต่างจากศิลปะบริสุทธิ์ (Fine Art) ซึ่งได้มีนักออกแบบกล่าวถึงกระบวนการในการออกแบบนิเทศศิลป์ไว้ดังนี้

แฮงค์ เบลลิสตัน และเอ็ดวาร์ด (Hanks K., Bellistion L. and Edward D., 1978) กล่าวว่า กระบวนการออกแบบอาจกินเวลาเพียง 2 - 3 นาทีหรือหลายปี อาจเป็น สิ่งที่ยากหรือยาก กระบวนการออกแบบก็สามารถกำหนดเป็นขั้นตอนง่าย ๆ ได้ 6 ขั้นตอนคือ

1. การพิสูจน์ปัญหา กระบวนการออกแบบในขั้นตอนนี้ เป็นการพิสูจน์ความต้องการ ออกแบบและเกณฑ์ นำไปสู่การกำหนดความต้องการและขอบเขตของปัญหา เท่ากับเป็นการรวบรวม และนำเสนอข้อมูลที่มีประโยชน์
2. ความคิดเบื้องต้น การสร้างสรรค์ส่วนที่สำคัญที่สุดของกระบวนการออกแบบ คือ ขั้นตอนความคิด ด้วยความเข้าใจที่ดีของการพิสูจน์ปัญหาจะทำให้เกิดความคิดเพื่อแก้ปัญหา ความคิด เหล่านี้เริ่มโดยการเรียนรู้ถึงขั้นตอนสร้างสรรค์ เช่น การระดมความคิด การสืบเสาะ การสำรวจ หรือการถาม-ตอบ การประชุมปรึกษาหารือที่ช่วยกระตุ้นกระบวนการคิด
3. กลั่นกรองการออกแบบ ในขั้นนี้ความคิดจะถูกตรวจสอบอย่างถี่ถ้วนและอาจได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธ การตัดสินใจเบื้องต้นจะมีผลกระทบต่อจำนวนชิ้นงานที่เหลือ ความคิดหลาย ๆ ความคิดจะถูกตรวจสอบ ขยาย หรืออาจถูกทิ้งไปในการเปรียบเทียบเพื่อหาหนทางแก้ปัญหา
4. การวิเคราะห์ เป็นการประเมินอย่างถี่ถ้วนและพิจารณาความเป็นไปได้ของความคิดในการแก้ปัญหา ขั้นตอนนี้เมื่อความคิดที่ออกแบบไว้บนกระดาษใช้ได้แล้ว ก็จะนำมาทำเป็นแบบจำลองเพื่อการสังเกต เมื่อทำเป็นแบบตัวอย่างขึ้นมาแล้วก็จะมีการวิเคราะห์ปัญหาการผลิต การทำวิจัยตลาดและผู้บริโภค และเปรียบเทียบสิ่งแวดล้อมในการทำ

5. การตัดสินใจ การวิเคราะห์การแก้ปัญหาการออกแบบจะเป็นประโยชน์ในขั้นตอนนี้ และการตัดสินใจจะอยู่บนพื้นฐานของความที่ได้ทดลองแล้วว่าได้ผล การออกแบบที่ถูกปฏิเสธต้องกลับไปเริ่มกระบวนการใหม่ การตัดสินใจในขั้นนี้บอกให้รู้ว่า ความคิดนั้นจะได้รับการยอมรับให้ทำต่อไปจนสำเร็จ หรือต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไข

6. การทำให้สำเร็จ เป็นขั้นสุดท้ายของการวาดภาพ กล่าวคือ ในขั้นตอนนี้ จะเป็น เรื่องของการทำผลิตภัณฑ์และการตลาด

อย่างไรก็ตาม นักออกแบบอาจจะผสมขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการออกแบบ โดยใช้ วิจารณ์ญาณของตนเองที่จะดำเนินการไปในทางที่จะทำให้เป็นผล เพราะปัญหาการออกแบบแต่ละ ปัญหาจะทำให้การออกแบบเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเป็นหน้าที่ของนักออกแบบที่จะต้องค้นหาวิธีการปรับ และพัฒนากระบวนการสำหรับการออกแบบแต่ละครั้งด้วยตนเอง

สำหรับการออกแบบนิเทศศิลป์นั้นก็มีลำดับขั้นตอนในการทำงานเช่นเดียวกับกระบวนการ ออกแบบทั่วไป ซึ่งเกร็ก เบอร์รี่แมน (Gregg Berryman, 1984) ได้อธิบายถึงรายละเอียด ในแต่ละขั้นตอนไว้ดังนี้

1. วิจัย (Research) หลังจากได้กำหนดปัญหาการทำงานเรียบร้อยแล้ว นักออกแบบ จะต้องปรับปรุงรายการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับปัญหา ได้แก่ รายการเกี่ยวกับกลุ่มประชากร แบบ-แผน งบประมาณ และขีดจำกัดทางด้านเวลาสำหรับการตรวจสอบ ตรงจุดนี้เองที่ต้องอาศัยการวิจัย เพราะบางครั้งการเขียนโครงการหรือเค้าโครงการเสนอ (Proposal) เป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งการทำ ปัญหากระจำจืดจะได้มาจากการค้นคว้าเอกสารที่สัมพันธ์กับเนื้อหา และการหาข้อมูลทางด้านการ ตลาด ความคิดที่เข้มข้นของบุคคลหรือของกลุ่มจะเสนอออกมาเป็นระบบ ขั้นตอนนี้อาจจะ เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในบรรดากระบวนการทั้งหมด เพราะว่าตามปกติแล้วการวิจัยที่มีคุณภาพ ตรงปัญหา จะ ช่วยแก้ปัญหาได้เกือบสมบูรณ์ และการวิจัยที่เป็นรูปธรรมจะช่วยลดเวลาในการออกแบบ และช่วย ตอกย้ำการมองปัญหาที่จำเป็นให้เห็นเด่นชัดยิ่งขึ้น

2. ภาพร่างขนาดเล็ก (Thumbnail) ภาพร่างเสนอความคิดพื้นฐานขนาดเล็ก นับเป็น กระบวนการแรกที่จะแปลความการวิจัยออกมาเป็นรูปแบบที่มองเห็นได้ นักออกแบบจะคิดไปพร้อมกับการใช้ดินสอร่างภาพเล็ก ๆ ขึ้นมา การร่างภาพขนาดเล็กนี้จะช่วยกระตุ้นให้นักออกแบบตรวจสอบ

ค้นคว้าหาทางเลือกความคิดรวบยอดต่างๆ และเกิดการเปรียบเทียบความคิดรวบยอดเหล่านั้น ภาพร่างมากมายเหล่านี้เป็นความลับระหว่างนักออกแบบและโคเรคเตอร์ ไม่ใช่สำหรับลูกค้า ภาพร่างจึงมีขนาดเล็ก เร็ว และโดยประมาณ ยังไม่จำเป็นต้องแสดงรายละเอียดหรือความคิดที่โดดเด่นเพียงความคิดเดียว ซึ่งเทคนิคการสร้างภาพเล็ก ๆ จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการฝึกฝนจนเคยชิน

3. ร่างหยาบ (Rough) ขั้นตอนร่างหยาบเป็นขั้นตอนที่ปรับปรุงการสร้างภาพขนาดเล็กให้มีขนาดใหญ่ขึ้น มีรายละเอียดมากขึ้น เด่นชัดมากขึ้น กำหนดตัวอักษรหยาบ ๆ ในตำแหน่งที่ต้องการ จุดประสงค์หลักก็คือ เป็นการตรวจสอบให้ใกล้ชิดขึ้นในความต่อเนื่องกับขั้นแรก โดยตรวจสอบสี ตัวอักษรและทางเลือกของภาพประกอบ ขั้นตอนนี้ก็ไม่จำเป็นต้องใช้ลูกค้าดู เป็นขั้นตอนที่จะคาดเดาและทดสอบความคิดที่โดดเด่นว่าจะเป็นไปได้หรือไม่ บางครั้งการสร้างภาพหยาบก็ช่วยให้เกิดผลอย่างใหม่จากความยุ่งยากมาสู่ความชัดเจน และขั้นร่างหยาบ 3 มิติก็ช่วยในการตรวจสอบรูปร่างของบรรจุภัณฑ์ ป้ายและนิทรรศการได้อย่างดียิ่ง

4. กระจ่างชัด (Comprehensive) ขั้นสุดท้ายของภาพร่างก็คือ ขั้นทำให้เกิดความกระจ่างชัดหรือขั้นแบบจำลอง (Models) และนำเสนอต่อลูกค้า ขั้นนี้ลูกค้าจะตอบตกลง หรือปฏิเสธ ถ้าปฏิเสธก็จะต้องมีการนำเสนออีกจนกระทั่งลูกค้าพึงพอใจ ถ้าลูกค้ายืนยันตกลงงานขั้นต่อไปก็จะติดตามมา คือ การเตรียมพิมพ์ แบบกระจ่างชัด (Comp) อาจจะรวมถึงการกำหนดสี แบบตัวพิมพ์ ภาพถ่าย ภาพประกอบ ฯลฯ การเสนอนี้ควรจะมีสัก 2-3 แบบ ที่แสดงแนวความคิด (Concept) เด่นจริง ๆ และโดยความเป็นจริงแล้วนักออกแบบจะต้องเตรียมพร้อมสำหรับการแก้ไข ถ้าเป็นการเสนองานโฆษณาในสิ่งพิมพ์ ก็อาจจะเสนอแบบจำลองลงในสิ่งพิมพ์ฉบับจริงด้วย ถ้าเป็นบรรจุภัณฑ์ (Package) ก็ควรเสนอเปรียบเทียบกับบรรจุภัณฑ์ซึ่งเป็นคู่แข่งชั้นหรือบรรจุภัณฑ์เด่นในตลาด

5. พร้อมที่จะถ่าย (Camera-Ready Art) หลังจากการออกแบบได้รับการยอมรับแล้ว จะต้องถ่ายแบบเป็นขาวดำเพื่อเตรียมเป็นแบบส่งเข้าพิมพ์ ขั้นนี้เป็นขั้นทําจริง และชัดเจนสำหรับการพิมพ์ โดยเสนอภาพถ่ายหรือสไลด์แนบไปพร้อมกัน

6. งานพิมพ์ (Printed Piece) ขั้นนี้เป็นขั้นสุดท้ายของกระบวนการทั้งหมด มักจะ

มีการตรวจสอบขั้นสุดท้ายอีกครั้งก่อนพิมพ์ ตรวจสอบให้ตรงเป้าหมาย ควบคุมเวลาและงบประมาณ สำหรับนักออกแบบก็จะเก็บรวบรวมตัวอย่างงานพิมพ์ไว้เป็นบันทึกส่วนตัว

โรเบิร์ต ชาเลส สมิท (Robert Charles Smith, N.D.) กล่าวถึง ขั้นตอนการ ออกแบบสิ่งพิมพ์ ขั้นแรก นักออกแบบจะพัฒนาภาพร่างขนาดเล็ก ส่วนในขั้นภาพร่างขยายหรือ เลย์เอาท์ที่กระจ่างชัดนั้น นักออกแบบจะวาดภาพขนาดใหญ่กว่าด้วยดินสอ มาร์คเกอร์ หรือปากกา เพื่อแสดงขนาดและน้ำหนักหรือสีของพาดหัว สำหรับภาพถ่าย แผนภูมิ และภาพประกอบ จะถูกร่าง ขึ้นด้วย ในขนาดที่แท้จริง โดยมีการให้สีหรือน้ำหนักคร่าว ๆ เกี่ยวกับรายละเอียดที่จะแสดงให้เห็นจินตนาการ ส่วนแบบร่างที่ทำอย่างปราณีตจนดูเหมือนเป็นงานสำเร็จ เราเรียกว่า "Comp" หรือ Comprehensive Rendering เพื่อให้สำหรับนำเสนอต่อลูกค้า และถ้าได้รับการอนุมัติใน ขั้นนี้แล้วก็จะ เป็นขั้นตอนของการพิมพ์ โดยก่อนพิมพ์จะมีการจัดตัวอักษรในส่วนของพาดหัว และ รายละเอียด ภาพถ่าย ภาพวาด หรือแผนภูมิ จะถูกทำให้เสร็จเรียบร้อย มีการเลือกกระดาษและ โรงพิมพ์จัดทำแผนเกี่ยวกับตารางเวลาการผลิต และดำเนินการต่าง ๆ ไปตามนั้น

สภาพการเรียนการสอนในสาขาวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ ในสถาบันอุดมศึกษา

ปัจจุบันนี้มีสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนในสาขาออกแบบนิเทศศิลป์อยู่จำนวนมาก ทั้งสถาบัน ของรัฐและเอกชน เนื่องจากความนิยมของผู้เรียนมีมากขึ้น ประกอบกับความต้องการบุคลากรทางด้านนี้ในตลาดแรงงานมีสูงขึ้นด้วย โดยเฉพาะในช่วงที่กำลังมีการแข่งขันทางเศรษฐกิจกันอย่างมาก ในขณะนี้ สถาบันอุดมศึกษา ซึ่งมีหน้าที่ผลิตบัณฑิตเพื่อไปรับใช้สังคม จึงต้องมีการจัดการเรียนการสอน เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมดังกล่าว

สำหรับในปีการศึกษา 2537 มีสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ ระดับปริญญาตรี จำนวน 10 แห่ง เป็นสถาบันของรัฐ 7 แห่ง คือ

1. มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
3. สถาบันราชภัฏสวนดุสิต
4. สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา

5. สถาบันราชภัฏพระนคร
6. สถาบันราชภัฏธนบุรี
7. สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้า

เป็นสถาบันของเอกชน 3 แห่งคือ

1. มหาวิทยาลัยรังสิต
2. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
3. มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

โดยแต่ละแห่งมีการจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ตามโครงสร้างหลักสูตรดังต่อไปนี้

หลักสูตรสาขาการออกแบบนิเทศศิลป์ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (2532)

กำหนดให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 140 หน่วยกิต โครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย

1. หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป	ไม่น้อยกว่า	30	หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะด้าน			
2.1 วิชาแกน	จำนวน	17	หน่วยกิต
2.2 วิชาเอก	จำนวน	79	หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี	ไม่น้อยกว่า	14	หน่วยกิต

หลักสูตรวิชาโท : ให้นักศึกษาต่างสาขาเลือกเรียนจากหมวดวิชาเลือกเสรีเป็นวิชาโทได้

18 หน่วยกิต

หลักสูตรภาควิชานิเทศศิลป์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

เจ้าคุณทหารลาดกระบัง (2531) กำหนดให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 137 หน่วยกิต

โครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย

1. หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป	จำนวน	31	หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะ			

2.1 กลุ่มวิชาพื้นฐานทางวิชาชีพ จำนวน 38 หน่วยกิต

2.2 กลุ่มวิชาเอก จำนวน 62 หน่วยกิต

(ในกลุ่มวิชาเอกนี้ มีวิชาที่ต้องเรียนร่วมกัน 38 หน่วยกิต ส่วนอีก 24 หน่วยกิตให้เรียนในสาขาวิชาที่สนใจคือ สาขาวิชาออกแบบสิ่งพิมพ์หรือสาขาวิชาภาพยนตร์)

3. หมวดวิชาเลือกเสรี จำนวน 6 หน่วยกิต

หลักสูตรโปรแกรมวิชาศิลปกรรม สายศิลปกรรมและศิลปประยุกต์ คณะมนุษยศาสตร์ สถาบันราชภัฏ (2531) กำหนดให้มีหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 130 หน่วยกิต โครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย

1. หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป จำนวน 32 หน่วยกิต

2. หมวดวิชาเฉพาะด้าน

2.1 กลุ่มวิชาเนื้อหา จำนวน 71 หน่วยกิต

2.2 กลุ่มวิชาวิทยาการจัดการ จำนวน 16 หน่วยกิต

2.3 กลุ่มวิชาปฏิบัติการและ

ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จำนวน 5 หน่วยกิต

3. หมวดวิชาเลือกเสรี จำนวน 6 หน่วยกิต

หลักสูตรสาขาวิชาการออกแบบนเทศศิลป์ คณะศิลปกรรม มหาวิทยาลัยรังสิต

(2533) กำหนดให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 135 หน่วยกิต โครงสร้าง

หลักสูตร ประกอบด้วย

1. หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป ไม่น้อยกว่า 32 หน่วยกิต

2. หมวดวิชาเฉพาะด้าน

2.1 กลุ่มวิชาแกน ไม่น้อยกว่า 16 หน่วยกิต

2.2 กลุ่มวิชาเอกบังคับ ไม่น้อยกว่า 60 หน่วยกิต

2.3 กลุ่มวิชาเสริมเอกหรือวิชาโท ไม่น้อยกว่า 18 หน่วยกิต

3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า 9 หน่วยกิต

หลักสูตรสาขาวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
(2532) กำหนดให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 137 หน่วยกิต โครงสร้าง
หลักสูตรประกอบด้วย

1.	หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป	จำนวน	36	หน่วยกิต
2.	หมวดวิชาเฉพาะด้าน			
2.1	วิชาพื้นฐานวิชาชีพ	จำนวน	29	หน่วยกิต
2.2	วิชาเอก-บังคับ	จำนวน	51	หน่วยกิต
2.3	วิชาเอก-เลือก	จำนวน	15	หน่วยกิต
3.	หมวดวิชาเลือกเสรี	จำนวน	6	หน่วยกิต

หลักสูตรสาขาวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
กำหนดให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 138 หน่วยกิต โครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย

1.	หมวดวิชาบังคับพื้นฐานทั่วไป	จำนวน	34	หน่วยกิต
2.	หมวดวิชาเฉพาะ			
2.1	กลุ่มวิชาพื้นฐานทางวิชาชีพ	จำนวน	26	หน่วยกิต
2.2	กลุ่มวิชาเอก	จำนวน	70	หน่วยกิต
3.	หมวดวิชาเลือกเสรี	จำนวน	8	หน่วยกิต

จากการศึกษาถึงโครงสร้างหลักสูตรสาขาวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ของสถาบันที่ทำการ-
ศึกษาทั้งหมดนี้ทำให้เห็นว่า โครงสร้างหลักสูตรของแต่ละสถาบันไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องการ
จัดหมวดหมู่วิชา กล่าวคือ การจัดหมวดหมู่วิชา แบ่งออกเป็น 3 หมวดคือ หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป
หมวดวิชาเฉพาะหรือหมวดวิชาเฉพาะด้าน และหมวดวิชาเลือกเสรี ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะเป็น
ระเบียบข้อกำหนดของสถาบันอุดมศึกษาทั่วไป ในแต่ละหมวดวิชาจะแบ่งเป็นกลุ่มวิชาต่าง ๆ ซึ่ง
กลุ่มวิชาที่อยู่ในหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป จะเหมือนกันทุกแห่ง แต่กลุ่มวิชาในหมวดวิชาเฉพาะอาจมี
แตกต่างกันบ้าง แต่โดยหลักแล้วก็คือ มีกลุ่มวิชาที่เรียนเกี่ยวกับพื้นฐานทางศิลปะ กับกลุ่มวิชาที่
เรียนทางด้านวิชาชีพเฉพาะสาขาเช่นเดียวกัน สำหรับจำนวนหน่วยกิตนั้นกำหนดแตกต่างกันไป
ในแต่ละสถาบัน แต่น้ำหนักความสำคัญเน้นไปที่หมวดวิชาเฉพาะเหมือนกันทุกแห่ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในต่างประเทศ

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารายวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี โปรแกรมศิลปกรรม สถาบันราชภัฏสวนดุสิต ผู้วิจัยพบว่า การวิจัย เกี่ยวกับการพัฒนารายวิชาออกแบบนิเทศศิลป์โดยตรงยังไม่มี แต่จากการค้นคว้างานวิจัยที่มีลักษณะ ใกล้เคียงของรายวิชาอื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยพบว่า

ในปี ค.ศ. 1981 เดลมอนด์ (Desmond, 1981) ได้ทำการวิจัยเรื่อง A MODEL FOR TEACHING PHOTOGRAPHY ART CRITISM) มีวัตถุประสงค์เพื่อจะพัฒนารูปแบบการสอน การวิจารณ์งานศิลปะภาพถ่ายและเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกวิธีการสอนที่เป็นระบบ ผล การวิจัยได้พบว่าการพัฒนารูปแบบการสอนการวิจารณ์งานศิลปะภาพถ่าย ควรนำหลัก 7 ประการ ต่อไปนี้มาใช้ คือ (1) ความคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของการวิจารณ์งานศิลปะภาพถ่ายและแนวสร้าง ภาพพิเศษ เช่น เทคนิควิธีการถ่ายภาพและความรู้เกี่ยวกับศัพท์ทางสุนทรียศาสตร์ การตอบสนอง การรับรู้ของผู้ดู (2) การประเมินผลรูปแบบของการวิจารณ์งานศิลปะภาพถ่าย (3) การควบคุม รูปแบบ และการจัดองค์ประกอบของงานศิลปะภาพถ่าย (4) การสรุปข้อมูลและความหมายของ แนวความคิดในการวิจารณ์งานศิลปะภาพถ่าย (5) การสื่อสารในงานศิลปะภาพถ่ายที่เป็นไปอย่าง สมเหตุสมผล (6) งานศิลปะภาพถ่ายแทนการใช้ภาษา (7) ความตระหนักและการยอมรับการตอบ สอนทางธรรมชาติของมนุษย์

คปาเรอซัว (Kparevzua, 1983) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบหลักสูตรราย วิชาสิ่งทอ สำหรับสถาบันอุดมศึกษาประเทศไนจีเรีย จุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อจะพัฒนารูปแบบ หลักสูตรรายวิชาสิ่งทอ ในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งตรงกับนโยบายทางการศึกษา และได้เพิ่มเติม การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการ เทคนิค และกระบวนการของการผลิตสิ่งทอในประเทศไนจีเรีย ซึ่งการศึกษานี้ จะพิจารณาหัวข้อเรื่องที่อยู่ในประเด็นของการพัฒนารูปแบบหลักสูตรสำหรับการ สอนวิชาสิ่งทอในระดับอุดมศึกษา โดยจัดเตรียมขอบเขตที่จะพิจารณาจากจุดหลัก 3 จุดเพื่อเป็น ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบ ซึ่งประกอบด้วย การสำรวจเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับ วรรณคดีที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดหลักของสิ่งทอดั้งเดิมในประเทศไนจีเรีย วิธีการสอนสิ่งทอ

ของสถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบัน ทฤษฎีหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องการศึกษา ข้อมูลที่รวบรวมมาจากขอบเขตทั้ง 3 นี้ จะนำมาสังเคราะห์เพื่อใช้เป็นฐานสำหรับกำหนดเกณฑ์ในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาสิ่งทอ สำหรับนักเรียนในหลักสูตร 4 ปี ซึ่งมีทั้งรูปแบบศิลปะดั้งเดิมและร่วมสมัย ตัวอย่างของบทเรียนที่เน้นทางด้านการออกแบบ จะถูกพัฒนาเพื่อทดลองว่ารูปแบบอย่างไรที่ดำเนินการแล้วจะประสบผลสำเร็จ

การศึกษาครั้งนี้ได้ผลสรุปและข้อเสนอแนะว่า การกำหนดหลักสูตรควรจะรองรับในเรื่องของการพัฒนาวัสดุอุปกรณ์การสอน เป็นหลักสำคัญ และให้ความสำคัญโดยตรงกับลักษณะของสิ่งทอดั้งเดิม สิ่งทอร่วมสมัยและสิ่งทอของต่างชาติ เพื่อที่จะเอื้อต่อการพัฒนา และผลิตสิ่งทอของชาวไนจีเรีย

ในปี ค.ศ. 1983 จุงแมน (Lee Jungman, 1984) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " A DESCRIPTIVE MODEL OF ORGANIZATION STRUCTURE OF ARCHITECTURAL DESIGN BEHAVIOR" มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะพัฒนาทฤษฎีการออกแบบในงานสถาปัตยกรรมโดยสร้างเป็นโครงสร้างของการออกแบบที่มีรูปแบบในการทำงานทางสถาปัตยกรรม ซึ่งสามารถสื่อความหมายของงานออกแบบ ด้วยการอธิบายองค์ประกอบพื้นฐานของการออกแบบให้ชัดเจน พร้อมทั้งกำหนดกฎและหลักการของวิธีการปฏิบัติการออกแบบ วิธีดำเนินการวิจัยในขั้นแรก ได้ทำการศึกษาในแนวทางถึงรูปแบบของการจัดการโครงสร้างของงานสถาปัตยกรรม ได้พบว่าการออกแบบงานสถาปัตยกรรมนั้น มีกิจกรรมที่จะต้องปฏิบัติ 4 อย่าง คือ (1) กระบวนการหาข้อมูล (2) การประเมินค่าใช้จ่าย (3) การตัดสินใจเลือกแบบ (4) การจัดทำเอกสารที่จำเป็น นอกจากนี้ยังได้วิเคราะห์ทฤษฎีการออกแบบที่มีอยู่แล้ว และพบว่าลักษณะของทฤษฎีมีอยู่ 3 ลักษณะ คือ "รูปแบบของการออกแบบ (Paradigmo of Design)" เป็นทฤษฎีที่อธิบายวิธีการพิจารณาถึงประโยชน์ใช้สอยด้านสถาปัตยกรรมงานออกแบบ "Micro-Theories เป็นทฤษฎีที่อธิบายรูปแบบของวิธีการปฏิบัติงานออกแบบ" จากทฤษฎี 3 ประการนั้นนำมาสู่ข้อวิจารณ์และการพัฒนา คือ ความเป็นไปได้

Khader (1983 : 3250-A) ทำการวิจัยเรื่อง การออกแบบรูปแบบโปรแกรมครุศาสตร์ ศิลปศึกษา สำหรับประเทศจอร์แดน โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาโปรแกรมศิลปศึกษาในระดับปริญญาตรี เพื่อเตรียมครูสอนศิลปะในระบบโรงเรียนประเทศจอร์แดน การพัฒนาโปรแกรมนี้

มีพื้นฐานมาจาก 1. การกำหนดความสามารถที่ต้องการให้มี 2. การศึกษาเปรียบเทียบโปรแกรมศิลปศึกษาต่าง ๆ ที่เลือกมา 3. การพิจารณาโปรแกรมศิลปศึกษาของประเทศต่าง ๆ ที่มีสภาพของเศรษฐกิจ สังคมและระบบการศึกษาที่คล้ายคลึงกับประเทศจอร์แดน 4. การประเมินหลักสูตรต่าง ๆ ที่เลือกมาจากสถาบันอุดมศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา การพัฒนาโปรแกรมมีขั้นตอนดังนี้

ในขั้นแรกเป็นการพิจารณาเนื้อหาของศิลปศึกษาในประเทศจอร์แดน เพื่อตั้งเป็นพื้นฐานของการศึกษา รวมไปถึงการสำรวจทางกายภาพ เศรษฐกิจ และลักษณะวัฒนธรรม สังคม ตั้งขอบเขตอธิบายสภาพปัญหาศิลปศึกษาในประเทศจอร์แดน และอธิบายประเด็นและแนวโน้มของศิลปศึกษา ตลอดจนหยิบยกกระแสความคิดและกิจกรรมต่าง ๆ ทางศิลปศึกษา ในประเทศสหรัฐอเมริกา ยุโรป ตะวันออกกลาง และประเทศจอร์แดนเองมาพิจารณา

ในขั้นที่สอง เป็นการออกแบบโปรแกรมศิลปศึกษา โดยระบุมารู้ ความสามารถที่ต้องการให้ครูศิลปะมี มาเป็นหลักในการจัดหลักสูตรศิลปศึกษา

ในขั้นที่สาม เป็นการนำโปรแกรมไปใช้ โดยมีการสำรวจปัจจัยต่าง ๆ ที่จะส่งผลต่อการตัดสินใจนำโปรแกรมไปใช้ ปัจจัยแรกที่พิจารณา คือ ทรัพยากรบุคคลที่จะหาได้ ปัจจัยที่สอง คือ อาคารสถานที่ที่มีอยู่ และปัจจัยที่สาม คือ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการตามหลักสูตร

Gane (1984 : 128-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบตัวอย่างสำหรับการศึกษาการออกแบบตกแต่งภายใน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะสร้างรูปแบบหลักสูตรสำหรับการออกแบบตกแต่งภายใน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะสร้างรูปแบบหลักสูตร สำหรับการศึกษาในระดับปริญญาตรี สาขาการออกแบบตกแต่งภายใน โครงสร้างของรูปแบบนี้จะเป็นเค้าโครงให้แก่สถาบันระดับอุดมศึกษาที่จะสร้าง หรือปรับปรุงโปรแกรมการศึกษาที่มีอยู่ให้ดีขึ้น โปรแกรมการศึกษา และส่วนประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบที่สร้างขึ้นนี้ จะเป็นการจัดที่เหมาะสมในการใช้ปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนด หรือแก้ปัญหาเกี่ยวกับช่องว่างระหว่างความต้องการบุคคลที่มีความสามารถทางวิชาชีพออกแบบตกแต่งภายในกับจำนวนนักเรียนจากสถาบันระดับมัธยมศึกษาที่จะเรียนทางด้าน การออกแบบตกแต่งภายใน เพื่อประกอบอาชีพในอนาคต การศึกษานี้นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ โดยรวบรวมจากการติดต่อของธุรกิจกับชุมชน ความคิดเห็นของผู้ประสานงานจากวิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัยที่มีการจัดการศึกษาทางด้าน การออกแบบตกแต่งภายใน หน่วยงานที่จดทะเบียนเกี่ยวกับวิชาชีพ และสำนักงานการอุดมศึกษาของรัฐที่ทำหน้าที่พิจารณารับรองหลักสูตร

ในปี ค.ศ.1984 คาบิรี (Kabiri, 1984) "PRINCIPLES FOR STRUCTURING A MOTIVATING PROGRAM IN ART HISTORY" โดยมีจุดมุ่งหมายของการศึกษาวิจัย คือ การเสนอแนะเพื่อการเข้าถึงการสร้างโปรแกรมการเรียนประวัติศาสตร์ศิลป์ที่ดึงดูดความสนใจในการเรียนเกี่ยวกับศิลปะ ผลการศึกษาได้พบว่า การเรียนในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์เริ่มต้นจากการศึกษาเรื่องของประวัติศาสตร์ และการเรียนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของประวัติศาสตร์ศิลป์ ต่อเนื่องด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ส่วนใหญ่ค่อนข้างยึดถือหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และการค้นคว้าของนักเรียนที่นำมาใช้ในการอ้างอิงต่าง ๆ สรุปได้ว่าทิศทางของการจัดหลักสูตรจะประกอบไปด้วยการเลือกเนื้อหาและการจัดลำดับเนื้อหา โดยในการเลือกเนื้อหาวิชาจะคำนึงถึงคุณค่าของเนื้อหาวิชา ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนและความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ซึ่งจะมีการจัดลำดับเนื้อหา โดยคำนึงถึงสิ่งที่จำเป็นเบื้องต้น การเรียนรู้เนื้อหาทั้งหมดหรือการเน้นเป็นส่วน ๆ และความยากง่าย ซึ่งทิศทางของการจัดหลักสูตรดังกล่าวนี้ยึดหลัก 5 ประการ คือ (1) การค้นคว้าเลือกสรร (2) การสรุปใจความ (3) การจัดเนื้อหาให้เกี่ยวข้องกันกับสภาพแวดล้อม (4) ผู้ปฏิบัติกร และ (5) การลำดับเนื้อหา ซึ่งจะได้ผลเป็นโปรแกรมของการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ที่น่าสนใจ

ในปี ค.ศ.1986 ฮอร์เนอร์ (Horner, 1986) จากมหาวิทยาลัยฮุสตันได้ศึกษาวิจัย เรื่อง "CURRICULAR CONTENT OF COMPUTER GRAPHICS COURSE FOR TEACHING ENGINEERING DRAWING ON THE COLLEGE AND UNIVERSITY LEVELS" โดยมีจุดมุ่งหมายของการวิจัย เพื่อศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาหลักสูตรของวิชาคอมพิวเตอร์กราฟิก สำหรับการสอนการเขียนแบบวิศวกรรมในระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลสำหรับการสร้างคู่มือการสอนเนื้อหา ในหลักสูตรคอมพิวเตอร์กราฟิกขั้นพื้นฐาน โดยใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็น กลุ่มตัวอย่างประชากรจาก 131 สถาบัน และ 39 บริษัท ที่ใช้คอมพิวเตอร์กราฟิก ผลสรุปการวิจัยได้พบว่า หลักสูตรการสอนควรดำเนินไปตามขอบข่าย และเรียงลำดับของหัวข้อเนื้อหา ดังนี้ คือ (1) การเขียนภาพฉาย (Orthographic) (2) การเขียนภาพมิติ (Dimensioning) (3) การเขียนภาพแสดงรายละเอียดปลีกย่อยและการประกอบ (Detail

and Assembly Drawing) (4) โครงสร้างทางเรขาคณิต (Geometrical Construction) และผู้วิจัยยังให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสอนเนื้อหาวิชาคอมพิวเตอร์กราฟฟิค ว่าควรพิจารณาถึง ประสบการณ์ต่าง ๆ อีก เช่น การใช้เครื่องคอมพิวเตอร์อื่น ๆ ที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกัน การมี ทักษะพื้นฐานทางการพิมพ์ดีด พื้นฐานการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ความรู้คณิตศาสตร์ทางตรีโกณมิติ (Trigonometry) และความสามารถทางการมองภาพวัตถุ

พานาบี (Parnaby, 1986) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "CONSENSUS METHOD OF SELECTING CURRICULUM CONTENT" โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อสำรวจความคิดเห็น เกี่ยวกับความพึงพอใจในหัวข้อเนื้อหาของหลักสูตรใหม่ที่ใช้ในประเทศไทย ซึ่งเป็นวิธีการเลือกสรร เนื้อหาของหลักสูตร โดยใช้ความคิดเห็นที่สอดคล้องกันเป็นเอกฉันท์ของกลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็น ครูผู้สอนและผู้เรียนรวม 268 คน โดยใช้แบบทดสอบแบบประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนว ของไลเคอร์ท (Likert) 5 อันดับความเห็นจากจำนวนแบบสอบถามใน 45 หัวข้อ ซึ่งได้ผลการ เลือกมา 14 ข้อ ที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกิน 50 เปอร์เซ็นต์ จากประชากรตัวอย่างทั้งหมด และผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะอันเป็นวิธีการที่มีประโยชน์สำหรับการวางแผนพัฒนาเนื้อหา สำหรับ หลักสูตรเก่าในอดีตอีกด้วย

และในปีเดียวกัน จอยส์ และ เวล (Joyce and Weil, 1986) ได้เสนอการจัด รูปแบบการจัดการเรียนการสอนไว้ 4 กลุ่ม ได้แก่

1. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นพัฒนาทางด้านพุทธิพิสัย หรือสมรรถภาพ ความคิด (Information-Processing Models) มุ่งเน้นความสำคัญที่สมรรถภาพการคิดของ ผู้เรียนและวิธีการต่าง ๆ ในการพัฒนากระบวนการการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การสอนมโนทัศน์ (Concept Attainment) การสอนการคิดเชิงอนุมาน (Inductive Thinking) การสอนและฝึกฝนการคิดสืบค้น (Inquiry Training) การสอนยุทธศาสตร์ การจำ (Memorization)

2. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เสริมสร้างบุคลิกภาพของผู้เรียน (Personal Models) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนชุดนี้เน้นการพัฒนาที่ตัวบุคคล โดยเน้นการสอนกระบวนการ สร้าง และพัฒนาเอกลักษณ์และอารมณ์ของตนเอง รูปแบบการจัดการเรียนการสอนชุดนี้จะมุ่ง

สอนให้แต่ละคนรู้จักการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นไปที่อยู่รอบ ๆ ตัว ตัวอย่างรูปแบบการสอนในกลุ่มนี้ ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลิกภาพ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาจริยธรรม เป็นต้น

3. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Social Interaction Models) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนชนิดนี้ เน้นการพัฒนาตัวบุคคลเป็นหลักในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยการใช้กระบวนการประเมินประนีประนอมในการแก้ปัญหาและสร้างสัมพันธไมตรีกับคนอื่น การมีส่วนร่วมกับคนอื่นโดยใช้หลักการประชาธิปไตย และการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในชนิดนี้ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนการทำงานเป็นกลุ่ม (Group Investigation) รูปแบบการจัดการเรียนการสอน การใช้เหตุผลเพื่อแก้ปัญหาสังคม (Jurisprudential Inquiry Model) เป็นต้น

4. รูปแบบการสอนที่เน้นทักษะพิสัยหรือพฤติกรรม (Behavioral Models) แนวคิดของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบนี้ได้มาจากทฤษฎีการเรียนรู้เชิงพฤติกรรม (Behavioral Theories) มีจุดเน้นอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน โดยใช้หลักการของการมีสิ่งเร้าและการตอบสนอง รูปแบบการจัดการเรียนการสอนชนิดนี้ อาจจะนำไปใช้สิ่งอื่นที่ไม่ใช่ทักษะก็ได้ เช่น การสอนข้อเท็จจริง การสอนมโนทัศน์ แต่ที่นิยมใช้กันมากที่สุดก็คือ การสอนทักษะ หลักสำคัญของการสอนตามแนวคิดนี้คือ การจำแนกเนื้อหาที่จะเรียนหรือฝึกออกเป็นส่วน ๆ แล้วนำส่วนย่อย ๆ เหล่านั้นมาสอนทีละส่วน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้แต่ละส่วนได้เป็นอย่างดี เข้าใจและนำไปใช้ได้ อย่างคล่องแคล่ว และแม่นยำ มีผลผิดพลาดน้อยที่สุด หรือไม่มีเลย ตัวอย่างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในชนิดนี้ ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฝึกทักษะ (Training Model) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Contingency Management) เป็นต้น

งานวิจัยภายในประเทศ

เมื่อ พ.ศ. 2531 ดุษฎี สุนทรารชุน (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การพัฒนาเนื้อหา รายวิชาการออกแบบลายพิมพ์ผ้า สำหรับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยเทคโนโลยี

และอาชีวศึกษา วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ" มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและปรับปรุงเนื้อหารายวิชาการออกแบบลายพิมพ์ผ้า โดยวิธีวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ซึ่งเป็นผลมาจากการแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะคาดการณ์แนวโน้มที่จะเกิดขึ้นจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 ท่าน การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งประกอบด้วย ผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมการพิมพ์ผ้า นักออกแบบลายพิมพ์ผ้า นักวิชาการเก็บข้อมูลที่ได้มาดำเนินการรวบรวม 3 รอบ โดยรอบแรกเป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับคุณสมบัติของนักออกแบบลายพิมพ์ผ้าจะต้องมีและหัวข้อเนื้อหาวิชาที่จะต้องศึกษาแล้วนำผลมาสัมภาษณ์มาจัดทำเป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ช่วงคะแนน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจเช็คออกความคิดเห็นในรอบที่สองและจะนำผลของข้อความจากแบบสอบถามในรอบที่สอง มาจัดทำเป็นแบบสอบถามรอบที่สามโดยใช้คำถามจากแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ช่วงคะแนน และคำถามแบบปลายเปิดในเรื่องที่เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายรายวิชา คำอธิบายรายวิชา การแบ่งหน่วยและบทเรียนและจุดประสงค์ การสอนเพื่อนำมาใช้กับผู้เชี่ยวชาญอีกครั้งหนึ่ง ผลของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามในรอบสุดท้าย ได้นำมาวิเคราะห์ที่เสนอเป็นผลการวิจัยในรูปตารางและความเรียงเขียนในรูปของเนื้อหารายวิชา ผลของการวิจัยทำให้ได้ทราบถึงคุณสมบัติของนักออกแบบลายพิมพ์ผ้าที่พึงประสงค์ หลักวิชาการออกแบบลายพิมพ์ผ้า และการแบ่งหน่วยการสอนรวมไปถึงจุดประสงค์การสอนที่ควรจะเป็นตามที่ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอความคิดเห็นให้ข้อเสนอแนะและคาดการณ์ไว้

เมื่อปี พ.ศ. 2531 อรรถพร เพชรานนท์ (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การพัฒนาแบบแผนการเรียนการสอนรายวิชาออกแบบสถาปัตยกรรมภายใน สำหรับภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง" โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อพัฒนาแบบแผนการเรียนการสอนรายวิชาออกแบบสถาปัตยกรรมภายใน สำหรับภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง โดยตั้งสมมุติฐานในการวิจัยว่าแบบแผนนี้จะใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้สอนและผู้เรียน ภาควิชาสถาปัตยกรรม มี 2 กลุ่มคือ (1) ประชากรกลุ่มที่ใช้ในชั้นสำรวจสภาพและความต้องการเรียนการสอน เป็นผู้สอนรายวิชานี้ และที่เคยผ่านการสอนรายวิชานี้มาแล้ว จำนวน 10 คน และผู้เรียนชั้นปีที่ 2,3,4 จำนวน

100 คน ที่เคยผ่านการเรียนรายวิชานี้ (2) ประชากรกลุ่มที่จะทดลองใช้ คือ ผู้เรียนชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2530 จำนวน 30 คน ซึ่งไม่เคยเรียนรายวิชานี้มาก่อน โดยมีขั้นตอนของการวิจัย เริ่มจากการสำรวจสภาพและความต้องการจากประชากรกลุ่มแรก โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสร้างเป็นรูปแบบชั่วคราวนั้น นำรูปแบบขั้นนี้ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและเสนอแนะความเหมาะสม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ใช้รูปแบบนี้สร้างรูปแบบการเรียนการสอนสำหรับหัวข้อ "สีและแสงในการออกแบบสถาปัตยกรรมภายใน" เพื่อใช้ในขั้นต่อไป ขั้นการนำรูปแบบหน่วยนี้ไปทดลองใช้สอนกับประชากรกลุ่มที่ 2 ซึ่งผลการทดลองสอบพบว่าคะแนนเฉลี่ยที่ได้หลังจากการนำรูปแบบไปทดลองใช้สอน สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยที่ได้ก่อนการนำรูปแบบไปทดลองใช้สอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้วยการทดสอบค่า T-TEST แสดงว่ารูปแบบนี้ใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยทำให้ได้รูปแบบการเรียนการสอนรายวิชาออกแบบสถาปัตยกรรมภายใน สำหรับภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และจะเป็นแนวทางในการพัฒนารายวิชาอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถาบันต่อไป

ในปี พ.ศ. 2532 ประชิต ทิณบุตร (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การพัฒนาเนื้อหา รายวิชาการออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับนักศึกษาระดับอนุปริญญาสาขาวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ วิทยาลัยครูสวนดุสิต สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์" โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อพัฒนาเนื้อหา รายวิชาการออกแบบบรรจุภัณฑ์ โดยก่อนทำการวิจัยจะประเมินหาความเป็นเบื้องต้น และทำการวิจัยด้วยวิธีเคลฟาย คือ มีการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (PURPOSIVE SAMPLING) จำนวน 9 ท่าน และให้ผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถามอีก 2 รอบ ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม จะนำมาหาค่ามัธยฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์ ผลของการวิจัยพบว่า วิชาออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ผู้เรียนควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการบรรจุภัณฑ์ทั่วไป วัสดุบรรจุภัณฑ์ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการนำเสนอผลงานออกแบบได้ มีความรู้ความเข้าใจในออกแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ ตลอดจนมีความรู้ด้านการตลาด การโฆษณาประชาสัมพันธ์ และมีความรู้เกี่ยวกับระบบการพิมพ์ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เข้าใจในหลักจิตวิทยาและความ

ต้องการของผู้อุปโภคบริโภค มีความเข้าใจในกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ และมีความสามารถในการออกแบบกราฟฟิค ข้อบังคับของผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นตัวอย่าง การแบ่งเนื้อหาของหน่วยการเรียนรู้

เมื่อปี พ.ศ. 2533 อัญชลี เบล่งวิทยา (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การพัฒนาเนื้อหารายวิชาการพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบ สำหรับนักศึกษาระดับอนุปริญา โปรแกรมวิชาศิลปการพิมพ์ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ สหวิทยาลัยอีสานใต้" โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อพัฒนาเนื้อหารายวิชาออกแบบการพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบ โดยก่อนทำการวิจัยจะประเมินหาความจำเป็นเบื้องต้นและทำการวิจัยประเมินหาความจำเป็นเบื้องต้น และทำการวิจัยด้วยวิธีเดลฟาย คือ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเป็นการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 15 ท่าน และให้ผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถามอีก 3 รอบประกอบด้วยการสัมภาษณ์ 1 รอบ ซึ่งผู้วิจัยนำผลของการสัมภาษณ์มาสร้างแบบสอบถามและดำเนินการให้ผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถาม 2 รอบ แบบสอบถามดังกล่าวประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ด้าน คือ จุดประสงค์การเรียน การสอน เนื้อหา และกิจกรรม จากนั้นนำผลของแบบสอบถามรอบสุดท้ายมาเสนอเป็นผลการวิจัย ผลของการวิจัยพบว่าผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบของเนื้อหาวิชาดังนี้ ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน เน้นให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติการใช้เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์อย่างมีคุณภาพในส่วนของเนื้อหาที่มีความสำคัญ ได้แก่ ความรู้ในเรื่องต่อไปนี้ คือ ลักษณะผลงานการพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบ ผ้าสกรีน ยางขาด การทำต้นแบบโดยการถ่ายฟิล์ม และการทำแม่พิมพ์โดยวิธีการใช้แสง สำหรับในส่วนของกิจกรรมนั้นผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะให้เน้นการปฏิบัติจริงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการใช้ผ้าสกรีน ยางขาด และเครื่องมือการพิมพ์ ผ่านตะแกรงบนพื้นราบอย่างถูกต้องจนจนการทำแม่พิมพ์โดยวิธีการอัด

พิมพ์ันท์ เวสสะโรศล (2533) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการสอนการเขียนภาษาอังกฤษแบบเน้นกระบวนการสำหรับนักศึกษาไทยระดับอุดมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนที่ช่วยให้นักศึกษาไทยระดับอุดมศึกษามีความสามารถในการเขียนข้อความภาษาอังกฤษที่สื่อความหมายได้ โดยใช้นวัตกรรมเกี่ยวกับกระบวนการเขียนรูปแบบการสอนซึ่งเป็นผลการวิจัยเบื้องต้นประกอบด้วยองค์ประกอบและลักษณะดังนี้คือ

1. ลักษณะผู้เรียน เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐระบบปิดที่ผ่านวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานในหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไป
2. วัตถุประสงค์ของวิชา เพื่อให้นักศึกษาสามารถเขียนข้อความภาษาอังกฤษระดับย่อหน้าที่สื่อความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เนื้อหาวิชา ประกอบด้วยการใช้ภาษา การเรียบเรียงข้อความ ทักษะการสื่อสาร และกระบวนการเขียน
4. การดำเนินการการสอน แบ่งออกเป็นงานกลุ่มและงานเดี่ยว ซึ่งมีขั้นตอนการสอนตามกระบวนการเขียน คือ วางแผน ร่าง และปรับปรุงแก้ไขในงานกลุ่มมีกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ การระดมสมอง การอภิปราย การบรรยาย การทำแบบฝึกหัด การศึกษาด้วยตนเอง และการศึกษาจากสมาชิกในกลุ่ม งานเดี่ยวมีกิจกรรมสร้างงานเขียนที่ผู้เรียนแต่ละคนปฏิบัติเอง โดยมีผู้สอนเป็นที่ปรึกษาทุกขั้นตอน
5. การประเมินผลมี 2 ประเภท คือ การประเมินงานเขียนที่เป็นผลงานเดี่ยวถือเป็นการให้ข้อมูลย้อนกลับสำหรับการปรับปรุงงานเขียน และเป็นการวัดผลการเขียนแต่ละประเภท คะแนนในส่วนนี้เป็นคะแนนเก็บ ส่วนการประเมินผลอีกประเภทคือ การประเมินงานเขียนจากการสอบกลางภาคและปลายภาค เกณฑ์การผ่านวิชานี้คือ คะแนนรวมทั้งสองประเภทเกินร้อยละ 60 ของคะแนนทั้งหมด

และในปี พ.ศ. 2534 สุภาวดี พันสาอาพน (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของอาจารย์ ผู้สำเร็จการศึกษา และเจ้าของสถานประกอบการ เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาออกแบบเครื่องเรือน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาช่างเทคนิค ในสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อสำรวจความคิดเห็นของอาจารย์ ผู้สำเร็จการศึกษา และเจ้าของสถานประกอบการ เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาออกแบบเครื่องเรือน สำหรับนักศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาช่างเทคนิค ในสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ด้านหลักสูตรและเนื้อหา วิธีการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล คุณลักษณะ และเจตคติของผู้สำเร็จการศึกษาสาขาช่างเทคนิค และการนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพ โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบสอบถาม แบบตรวจสอบคำตอบ แบบประเมินค่า แบบ

คำถามปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบความแปรปรวน (F- TEST) ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของอาจารย์ ผู้สำเร็จ การศึกษาและเจ้าของสถานประกอบการเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาออกแบบเครื่องเรือน โดย ส่วนรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วย ในด้านหลักสูตรเนื้อหา วิธีการสอนและการจัดกิจกรรม การจัดและการประเมินผล คุณลักษณะและเจตคติ ส่วนด้านการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงาน นั้นมีความเห็นอยู่ในระดับไม่แน่ใจ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารายวิชาทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ได้พบว่า การพัฒนารายวิชาต่าง ๆ ควรมุ่งความสำคัญไปที่คุณภาพของบัณฑิต ให้เป็นผู้ที่มีทั้ง ความรอบรู้ในพื้นฐานวิชาความรู้ และมีทักษะความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ อย่างแท้จริง ควรมีการปรับเนื้อหาวิชาให้เหมาะสม ควรพัฒนาทางด้านสื่อการสอนและอาคาร สถานที่ให้มีความสอดคล้องกัน

ส่วนการศึกษางานวิจัยทางด้านหลักสูตรและระดับอุดมศึกษาได้พบว่า สุปงกช เย็นยอดวิชัย (2530) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์หลักสูตรวิชาชีพของวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร" โดยใช้แบบสอบถามกับผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรผลการวิจัยได้พบว่า

1. ด้านเนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสอน มีปัญหาดังต่อไปนี้

1.1 ไม่มีคู่มือประกอบการเรียนหรือแนวการสอน จึงทำให้การแยกเนื้อหาวิชา เป็นภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติแตกต่างกัน จึงควรมีการกำหนดร่วมกันว่ารายวิชาใดควรมีเนื้อหา ใดเป็นภาคทฤษฎีและเนื้อหาใดเป็นภาคปฏิบัติจำนวนเท่าใด

1.2 เนื้อหาวิชาบางวิชาไม่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร

1.3 เนื้อหาในหลักสูตรกว้างเกินไป ทำให้มีปัญหในการคัดเลือกมาใช้

1.4 เนื้อหาวิชาบางวิชาแต่ชั่วโมงน้อย ทำให้มีเวลาฝึกภาคปฏิบัติได้น้อย

1.5 เนื้อหาบางวิชาซ้ำซ้อนกับที่เคยเรียนมาแล้ว จึงควรตัดออกและเพิ่มเนื้อหา

ที่ทันสมัยเข้าไปแทน

1.6 เนื้อหาวิชาบางวิชาสนองความสนใจและความต้องการของผู้เรียนอยู่ใน

ระดับน้อย

2. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน มีปัญหาต่าง ๆ ดังนี้

2.1 มีปัญหาในการสอนภาคปฏิบัติ เพราะพื้นฐานความรู้เดิมไม่สอดคล้องกับวิทยาการสมัยใหม่ จึงควรจัดทำให้มีการพัฒนาทางด้านนี้แก่อาจารย์ผู้สอนโดยเร่งด่วน

2.2 นักศึกษามีพื้นฐานความรู้แตกต่างกันมาก ทำให้มีปัญหาในการจัดกิจกรรมจึงควรมีการกำหนดคุณสมบัติพื้นฐานในการคัดเลือกให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

2.3 เอกสาร ตำรา สำหรับการค้นคว้ามีน้อยมาก รวมทั้งสื่อการเรียนการสอนชนิดอื่น ๆ ด้วย

2.4 ผู้สอนเข้าใจความมุ่งหมายของหลักสูตรแตกต่างกัน ตีความคำอธิบายรายวิชาไม่ตรงกันทำให้เห็นต่างกัน จึงควรมีคู่มือครูหรือแนวการสอนประกอบทุกวิชา

2.5 จำนวนชั่วโมงสอนไม่เอื้ออำนวยให้ฝึกภาคปฏิบัติได้อย่างเพียงพอจึงควรพิจารณาเรื่องการเพิ่มจำนวนชั่วโมงภาคปฏิบัติให้เหมาะสม

นวลจิตต์ เขาวีรดิพงษ์ (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะปฏิบัติสำหรับครูวิชาชีพ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะปฏิบัติสำหรับครูวิชาชีพให้เป็นระบบระเบียบ และมีประสิทธิภาพ การวิจัยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกเป็นขั้นตอนการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่สองเป็นการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน และขั้นที่สามเป็นการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอน

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 7 องค์ประกอบคือ ความสำคัญและความเป็นมา วัตถุประสงค์ ขอบเขตของรูปแบบฯ ความเชื่อพื้นฐาน และหลักการของรูปแบบฯ ลักษณะของรูปแบบฯ กระบวนการจัดการเรียนการสอนของรูปแบบฯ และข้อเสนอแนะในการใช้รูปแบบฯ

องค์ประกอบด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย ขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอนคือ ขั้นการศึกษารายละเอียดของหลักสูตรรายวิชา ขั้นการวางแผนการสอนระยะยาว ขั้นการวางแผนการสอนรายหน่วย และการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การเสนอรูปแบบฯ ได้เสนอพร้อมกับคู่มือการใช้รูปแบบ ซึ่งเป็นส่วนขยายความในขั้นตอนการดำเนินการตามกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยเสนอเป็นหลักการ แนวทางปฏิบัติ

ขั้นตอนการดำเนินการ เครื่องมือที่ใช้ ตัวอย่างการดำเนินการตามขั้นตอน และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อครู การเขียนรายละเอียดดังกล่าว มีลักษณะ เป็นเชิงระบุให้ปฏิบัติตามได้ (Prescriptive) มากกว่าลักษณะบรรยาย (Descriptive) ลักษณะดังกล่าวทำให้ครูสามารถปฏิบัติตามกระบวนการจัดการเรียนการสอนของรูปแบบฯ ได้ทันที

ในขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนการสอนของรูปแบบฯ ประกอบด้วย กระบวนการที่สำคัญคือ การสอนทักษะปฏิบัติ 3 ลักษณะ ได้แก่ การสอนทฤษฎีก่อนปฏิบัติ การสอนปฏิบัติก่อนสอนทฤษฎี และการสอนทฤษฎีและปฏิบัติไปพร้อม ๆ กัน สามารถเลือกใช้ตามเงื่อนไขหรือสถานการณ์ที่เหมาะสมตามเกณฑ์เสนอแนะในรูปแบบลักษณะดังกล่าว ทำให้รูปแบบฯ มีความยืดหยุ่นและใช้ได้ครอบคลุมกับการสอนทักษะปฏิบัติในสายวิชาชีพสายต่าง ๆ

จากการทดลองใช้รูปแบบฯ พบว่า รูปแบบฯ นี้มีคุณภาพและประสิทธิภาพตรงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทุกประการ กล่าวคือ มีความตรงตามเนื้อหา ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ด้านทักษะพิสัย รวมทั้งด้านพุทธิพิสัย และจิตพิสัย ตามเกณฑ์ที่กำหนด ครูมีความพึงพอใจในการใช้รูปแบบฯ และผู้เรียนมีความพึงพอใจที่ได้เรียนตามแบบของรูปแบบฯ นี้ด้วย

ดังนั้นด้วยความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนารายวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่มีการแข่งขันกันสูงในด้านตลาดแรงงานวิชาชีพเฉพาะสาขา ในอันที่จะผลิตบัณฑิตทางแขนงวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ให้มีประสิทธิภาพ ประกอบกับการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารายวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ที่เปิดสอนในระดับอุดมศึกษานับตั้งแต่มีการเปิดการเรียนการสอนในระดับอนุปริญา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา จนกระทั่งขยายถึงระดับปริญญาตรีในปี พ.ศ. 2531 จนถึงปัจจุบันยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาวิจัยได้ทั้งสิ้น ดังนั้นในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นผู้สอนรายวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ 1 และรายวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ 2 ซึ่งเป็นวิชาแกนบังคับในหลักสูตรได้มองเห็นความจำเป็นอันเร่งด่วนในการพัฒนารายวิชานี้ จึงสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ ที่มีส่วนสำคัญต่อการเรียนการสอนในแขนงวิชานี้ ได้แก่ ครูอาจารย์ผู้สอน นักศึกษาที่อยู่ในระหว่างการศึกษารายวิชาบังคับ และผู้ประกอบการที่รับบัณฑิตไปปฏิบัติงานในตลาดแรงงาน โดยการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาเพื่อพัฒนาในส่วนของกาหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหารายวิชา การจัดการ

เรียนการสอน และการประเมินผล ทั้งนี้ผู้วิจัยคาดหวังว่างานวิจัยนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนแขนงวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ ระดับปริญญาตรี ทั้งในสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษาของรัฐและ เอกชนต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย